

Переднє слово

Ідея провести семінар на тему Philosophy of Mind виникла ще на зустрічі, присвяченій термінології сучасної епістемології, де серед інших питань активно обговорювалися варіанти перекладу українською термінів Mind та Consciousness. Матеріали цього обговорення вміщено у 5 числі «Філософської думки» за 2015 рік. Тодішня дискусія унаочнила те, що проблема не може бути зведена до недосконалості української філософської термінології та відсутності розвиненої традиції перекладу англomовних термінів. Так само очевидність контекстуально залежної інтерпретації десь виступає яскравіше, десь притлумлюється вдалою знахідкою перекладача, але це не знімає потреби зважати на традицію, з якою ми маємо справу у випадку кожного конкретного тексту. Тож прояснюється ще одна, фундаментальна ознака — традиція Philosophy of Mind в англomовному світі має свій неповторний характер, історичні конотації, які не можуть бути просто скальковані, а тому марно намагатися знайти спільнотою, яка виростала в іншій філософській культурі, засоби для її одомашнення. Тому ми вирішили не підшуковувати якийсь єдиний, спільний аналог для Mind і залишити термін у цьому числі без перекладу, адже він асоціюється дуже чітко з конкретною традицією, яка вивела питання свідомості на рівень не лише філософських, а й наукових топ-тем ХХІ століття.

Нещодавно у Лондонському національному театрі відбулася гучна прем'єра вистави драматурга Тома Стопарда під назвою «The Hard Problem» (Важка проблема); головна героїня п'єси — психолог Інституту мозку — постала перед моральним вибором і, всупереч своїм науковим переконанням, сподівається на диво. Це не лише короткий анонс вистави, а й стисла ілюстрація до того, як метафорично виглядає сучасна Philosophy of Mind. І якщо навіть освічений глядач переймається питаннями: хто досліджує наше ментальне життя — наука про мозок і еволюцію чи філософія свідомості, і що його визначає — свідомість чи тіло, то не міг обійти цю тему і наш часопис. З одного боку, чаша терезів у десятих роках ХХІ століття порівняно з нульовими помітно схилилась у бік натуралізму, ґрунтованого на нейронауках. Науково-дослідницькі проекти, що мають на меті пояснення вже не лише діяльності мозку, а й свідомості та несвідомого, збирають разом гуманітаріїв, таких як лінгвісти та психологи, філософів та природничиків — представників science (нейрофізіології, біології, біохімії). З іншого боку, не меншає скептично налаштованих речників традиційної філософії свідомості, на впевненість яких у принциповій сутнісній таємничості свідомості та її недоступності науці, здається, аж ніяк не впливає збільшення у геометричній прогресії отриманих наукою даних щодо генів, нейронів, рефлексів, перцепцій, оскільки вони є нерелевантними для теми свідомості. Тому, серед розмаїття тем, які існують у Philosophy of Mind, було вирішено зробити наголос у дискусії саме на існуванні пояснювальної прірви (explanatory gap) між натуралістичною і класичною філософією свідомості та залучити до обговорення можливості подолання цієї прірви як філософів, котрі репрезентують різні традиції, так і науковців. Уміщені в тематичному блоці цього числа «ФД» статті продовжують обговорення порушених у дискусії питань «важкої проблеми» свідомості, натуралізації, розрізнення mind, consciousness і ментальних та фізичних станів, а також способів репрезентації Philosophy of Mind як філософського напрямку, міждисциплінарної теорії та форми сучасного дискурсу.